

ЗАТВЕРДЖУЮ:

президент державного некомерційного підприємства «Державний університет «Київський авіаційний інститут»

Ксенія СЕМЕНОВА

2026 року

ВИСНОВОК

Державного некомерційного підприємства «Державний університет «Київський авіаційний інститут»» (далі – КАІ) про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації Бойка Олега Володимировича на тему «Інститут нотаріату в механізмі забезпечення прав і свобод людини і громадянина», поданої на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право»

Витяг

із протоколу № 12 розширеного засідання кафедри теорії держави і права, конституційного та адміністративного права КАІ
від 12 травня 2026 року

Присутні на засіданні науково-педагогічні працівники кафедри теорії держави і права, конституційного та адміністративного права:

Головуючий на засіданні - Калюжний Р.А., д.ю.н., професор, професор кафедри,

Макеева О.М., зав. кафедри, к.ю.н., доцент,

Головко К.В., д.ю.н., професор, професор кафедри,

Кунєв Ю.Д., д.ю.н., професор, професор кафедри,

Легенький М.І., д.ю.н., професор, професор кафедри,

Сопілко І.М., д.ю.н., професор, професор кафедри,

Устинова І.П., к.ю.н., доцент, професор кафедри,

Вишновецький В.М., к.ю.н., доцент, доцент кафедри,

Головко С.Г., к.і.н., доцент, професор кафедри;

Череватюк В.Б., к.і.н., доцент, доцент кафедри,

Присутні на засіданні науково-педагогічні працівники інших кафедр КАІ:

Вишновецька С.В., д.ю.н., професор, завідувач кафедри цивільного права і процесу;

Гольдберг Н.О., к.ю.н., доцент, доцент кафедри кримінального права і процесу;

Нецька Л.С., к.ю.н., доцент, професор кафедри цивільного права і процесу.

Серед присутніх 6 докторів юридичних наук і 5 кандидатів юридичних наук, 2 кандидати історичних наук.

Порядок денний:

Обговорення дисертаційної роботи аспіранта кафедри теорії держави і права, конституційного та адміністративного права КАІ Бойка Олега Володимировича на тему «Інститут нотаріату в механізмі забезпечення прав і свобод людини і громадянина», поданої на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право».

Науковий керівник – кандидат юридичних наук, доцент, завідувач кафедри теорії держави і права, конституційного та адміністративного права КАІ Макеєва Олена Миколаївна.

Дисертація виконувалась на кафедрі теорії держави і права, конституційного та адміністративного права Факультету права та міжнародних відносин КАІ. Тема дисертації затверджена на засіданні Вченої ради Юридичного факультету НАУ (протокол № 9 від 28 листопада 2022 року).

Виступили:

Аспірант кафедри теорії держави і права, конституційного та адміністративного права КАІ Бойко Олег Володимирович на тему «Інститут нотаріату в механізмі забезпечення прав і свобод людини і громадянина», поданої на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право».

Доповідач обґрунтував актуальність обраної теми, визначив мету, завдання, методологію та методику, охарактеризував об'єкт та предмет дисертаційної роботи, виклав основні наукові положення та висновки, що виносяться на захист, вказав науково-практичну значущість роботи, зазначив про впровадження результатів дослідження.

Автором зазначено, що на основі проведеного дослідження здійснено теоретичне узагальнення та нове вирішення наукового завдання, що полягає у розкритті сутності інституту нотаріату в механізмі забезпечення прав і свобод людини і громадянина та обґрунтуванні концептуальних і прикладних напрямів його розвитку в умовах конвергенції публічно-правових і приватноправових засад, європейської інтеграції та цифровізації.

За результатами дослідження дисертантом сформульовано такі основні висновки:

1. На підставі історико-правового, доктринального та порівняльно-правового аналізу правової природи інституту нотаріату обґрунтовано доцільність упровадження у науково-теоретичний обіг авторської концепції історичної природи українського нотаріату як превентивного публічно-приватного інституту, що сформувався та еволюціонував від звичаєвих форм фіксації правочинів до інституціоналізованого механізму забезпечення прав і свобод людини і громадянина. З'ясовано, що зазначена еволюція відбувалася в межах національних правових традицій та була зумовлена поєднанням публічно-правових і приватноправових елементів, які утворюють органічну

модель нотаріату, притаманну українському правопорядку й засновану на етнокультурних цінностях довіри, правової визначеності та охорони правового порядку.

2. На підставі аналізу генези функцій нотаріату та розвитку наукових підходів до його осмислення з'ясовано, що історична детермінація нотаріальних функцій в Україні проявляється у їх еволюції від звичаєвих форм посвідчення правочинів до державно-правових моделей організації нотаріальної діяльності, обумовлених розвитком правової системи, трансформаціями соціально-економічних умов, потребами цивільного обороту та рівнем правової культури суспільства. Обґрунтовано, що превентивна функція нотаріату виникла значно раніше, ніж її формальне нормативне закріплення, та історично виконувала роль базового механізму охорони прав і законних інтересів учасників правовідносин, що стало підґрунтям для подальшого формування нотаріату як інституту забезпечення прав і свобод людини і громадянина.

3. На підставі порівняльно-правового аналізу еволюції світових систем нотаріату встановлено, що нотаріат є динамічним правовим феноменом, розвиток якого зумовлюється сукупністю історичних, соціально-економічних, правокультурних та інституційних чинників і перебуває у прямій залежності від типу правової системи та моделі державності. Доведено, що латинська (континентальна) модель нотаріату сформувалася як інститут превентивного правосуддя, заснований на римсько-правовій традиції, делегованих публічних повноваженнях нотаріуса, його професійній незалежності та персональній відповідальності, тоді як англосаксонська модель еволюціонувала як допоміжний правовий інститут з обмеженим колом формальних функцій, у межах якого основне навантаження щодо захисту прав покладається на судову систему та адвокатуру. Обґрунтовано, що сучасна практика розвитку нотаріату характеризується тенденцією до формування змішаних (синтетичних) моделей, які поєднують елементи різних правових традицій та демонструють адаптивність нотаріату до викликів цифровізації, ускладнення цивільного обороту й глобалізації правовідносин. Зроблено висновок, що ефективність нотаріальної системи визначається не формальною належністю до певної моделі, а її здатністю забезпечувати баланс між публічними інтересами держави, приватною автономією учасників цивільного обороту та вимогами правової визначеності й стабільності.

4. На підставі аксіологічного аналізу доведено, що нотаріат у сучасній правовій державі є не лише формально-юридичним інструментом посвідчення правочинів, а ціннісно зорієнтованою морально-правовою інституцією превентивного характеру, безпосередньо включеною в механізм забезпечення та охорони прав і свобод людини і громадянина. Обґрунтовано, що соціальне призначення нотаріату визначається його здатністю забезпечувати правову визначеність, правову безпеку, справедливість і публічну довіру у сфері приватноправових відносин.

5. Обґрунтовано, що превентивна функція нотаріату має самостійний аксіологічний зміст і не зводиться до запобігання судовим спорам, а полягає у попередньому захисті людської гідності, автономії волі та правової безпеки ще на стадії формування правовідносин. На цій підставі запропоновано авторську

класифікацію функцій нотаріату, побудовану з урахуванням його подвійної публічно-правової та приватноправової природи й часової логіки їх реалізації (ex ante, in acto, ex post), що дозволяє розкрити превентивний, правозахисний і гарантійний потенціал нотаріальної діяльності.

6. Встановлено, що принципи нотаріату становлять нормативно-ціннісний фундамент нотаріальної діяльності та виконують системоутворюючу функцію, забезпечуючи узгодженість його публічно-правової природи з приватноправовим призначенням. Запропоновано авторську класифікацію принципів інституту нотаріату, яка інтегрує нормативні, функціональні, аксіологічні та інституційні критерії і відображає специфіку нотаріату як особливого публічно-службового інституту, орієнтованого на забезпечення правової визначеності, неупередженості, конфіденційності та професійної відповідальності.

7. На підставі проведеного аналізу зроблено висновок, що система, функції та принципи нотаріату утворюють єдину внутрішньо узгоджену аксіологічну конструкцію, через яку реалізується соціальна місія нотаріату як ефективного позасудового механізму гарантування прав і свобод людини і громадянина. Доведено, що саме в такому ціннісному вимірі нотаріат постає як інституція публічної довіри, здатна забезпечувати стабільність цивільного обороту та матеріальне верховенство права в умовах сучасних соціально-правових трансформацій;

8. Встановлено, що сучасні моделі реформування нотаріату в іноземних правопорядках формуються в межах міжнародних стандартів захисту прав людини та ґрунтуються на конвергенції публічно-правових гарантій державної легітимності з приватноправовою автономією учасників цивільного обороту, що зумовлює превентивний характер нотаріальної діяльності та її спрямованість на забезпечення правової визначеності.

9. Доведено, що імплементація інституту нотаріату в європейських правових системах здійснюється за конвергентною моделлю, у межах якої поєднуються делеговані владні повноваження нотаріуса, його професійна незалежність і персональна відповідальність, що дозволяє розглядати нотаріат як самостійну ланку превентивного правосуддя, орієнтовану на доконфліктний захист прав і свобод людини.

10. Виявлено, що інтеграція медіації та цифрових технологій у нотаріальну діяльність є усталеною тенденцією розвитку сучасних правових систем і розглядається як функціональне доповнення превентивної природи нотаріату; при цьому цифровізація має правовий характер і спрямована на перенесення принципу *publica fides* у цифрове середовище за умови збереження публічної легітимності, юридичної сили та персональної відповідальності нотаріуса.

11. Узагальнено, що імплементація іноземного досвіду у законодавство України про нотаріат потребує концептуального переосмислення правового статусу нотаріуса як особи публічної довіри, розвитку професійного самоврядування та нормативної інтеграції електронного нотаріального акту й медіаційних інструментів, що підтверджує доцільність формування в Україні конвергентної моделі нотаріату як ефективного позасудового механізму

забезпечення прав і свобод людини і громадянина.

Після закінчення презентації Бойком О.В. присутніми фахівцями були поставлені наступні запитання:

Запитання до здобувача:

Головко С.Г., к.і.н, доцент, професор кафедри теорії держави і права, конституційного та адміністративного права.

Запитання: Які історичні витоки нотаріату на теренах України?

Відповідь: Дякую за запитання. Витоки нотаріату в Україні проявляються у його еволюції від звичаєвих форм посвідчення правочинів до державно-правових моделей організації нотаріальної діяльності. Превентивна функція нотаріату виникла значно раніше, ніж її формальне нормативне закріплення, та історично виконувала роль базового механізму охорони прав і законних інтересів учасників правовідносин, що стало підґрунтям для подальшого формування нотаріату як інституту забезпечення прав і свобод людини і громадянина. Перші згадки про нотаріат датуються XII століттям, коли на теренах Русі-України посилюються процеси феодалної роздробленості. До цього періоду письмові форми фіксації правочинів траплялися переважно як виняток. «Руська Правда» не містила вимог щодо обов'язкового письмового оформлення юридично значущих дій, що пояснюється специфікою державного устрою ранньофеодального суспільства, поширенням натурального господарства та домінуванням звичаєвих норм.

Водночас відсутність розвиненої системи аналогічної до римських табеліонів не свідчить про примітивність правового регулювання; навпаки, вона демонструє високий рівень нормативної культури тогочасного суспільства, де звичаєве право забезпечувало достатній рівень регламентації правовідносин і виконувало функцію підтримання соціально-правового порядку.

Саме звичай, як основа правового регулювання, визначав способи підтвердження та легітимації правочинів у період, що передував формуванню інституційно оформленої нотаріальної діяльності. Дослідники відзначають, що саме у XII столітті з'являються перші документи, які можна розглядати як ранні форми юридичного оформлення прав приватних осіб, насамперед щодо майнових прав, земельних ділянок та статусу підневільних осіб.

Головко К.В., д.ю.н., професор, професор кафедри теорії держави і права, конституційного та адміністративного права КАІ.

Запитання: Як Ви визначаєте дефініцію інститут нотаріату?

Відповідь: Дякую за запитання. Нотаріат – це морально-правова інституція превентивного характеру, що на основі закону та професійної етики забезпечує трансформацію автономії волі особи в юридично захищений результат, гарантуючи гідність, безпеку та правову визначеність у сфері приватноправових відносин.

Калюжний Р.А., д.ю.н., професор, професор кафедри теорії держави і права, конституційного та адміністративного права.

Запитання: У чому полягає аксіологічний підхід дослідження нотаріату?

Відповідь: Дякую за запитання. Запропонований у нашому дослідженні

аксіологічний аналіз дозволяє з'ясувати, наскільки сучасна модель нотаріату відповідає задекларованим суспільним цінностям, а також виявити ризики їх можливої девальвації у правозастосовній практиці.

У системі правових цінностей нотаріат безпосередньо пов'язаний із забезпеченням правової визначеності та довіри, оскільки нотаріально посвідчений акт виступає формою інституціоналізованої довіри, через яку держава, діючи від імені нотаріуса, гарантує автентичність волевиявлення сторін, стабільність цивільного обороту та передбачуваність правових наслідків відповідних правочинів. Відповідно до статті 3 Конституції України, людина, її права і свободи визнаються найвищою соціальною цінністю, що зумовлює спрямованість діяльності держави на їх забезпечення.

Аксіологічний вимір нотаріальної діяльності виявляється насамперед у тому, що нотаріус діє не лише як уповноважений суб'єкт публічної влади, а як провідник правових цінностей, інституційно відповідальний за забезпечення правової визначеності, справедливості та поваги до людської гідності. Саме через цю призму нотаріат реалізує свою ключову місію – створення безпечного та передбачуваного правового середовища для здійснення автономії волі особи. Відтак нотаріальна діяльність не зводиться до механічного застосування норм права, а передбачає їх ціннісно зумовлене впровадження з урахуванням змісту прав і свобод людини.

Вишновецька С.В., д.ю.н., професор, завідувач кафедри цивільного права і процесу.

Запитання: Чи здійснювали Ви порівняння світових систем нотаріату? Якщо так, то яких і в чому їх особливості?

Відповідь: Дякую за запитання. Так, ми досліджували дві моделі нотаріату: латинську і англосаксонську моделі. Латинська (континентальна) модель нотаріату сформувалася як інститут превентивного правосуддя, заснований на традиціях римського права, пріоритеті письмових доказів, високому рівні професійної підготовки нотаріуса, його незалежності, неупередженості та персональної відповідальності. У межах цієї моделі нотаріус виступає ключовою фігурою забезпечення правової визначеності, стабільності цивільного обороту та зниження рівня судових спорів, реалізуючи делеговані державою публічні повноваження поза системою органів державної влади.

Англосаксонська модель нотаріату еволюціонувала в межах правових систем common law як інститут із обмеженим колом формальних функцій, що переважно зводяться до засвідчення підписів, прийняття присяг та посвідчення окремих юридичних фактів. За таких умов основне навантаження щодо забезпечення правової визначеності та захисту прав учасників цивільних правовідносин покладається на адвокатуру та суди, що формує інше співвідношення між нотаріальною діяльністю і судовим захистом.

Особливої уваги заслуговує аналіз інституту нотаріату у Сполучених Штатах Америки, який демонструє характерний приклад функціонування англосаксонської моделі з чітко регламентованим, але обмеженим обсягом повноважень нотаріусів. Статус notary public істотно відрізняється від правового становища латинського нотаріуса, а впровадження в окремих штатах

(Флорида, Алабама) інституту латинського нотаріату має спеціальний, допоміжний і переважно міжнародно орієнтований характер.

Череватюк В.Б., к.і.н., доцент, доцент кафедри теорії держави і права, конституційного та адміністративного права.

Запитання: Яка роль медіації у нотаріальній діяльності?

Відповідь: Дякую за запитання. Роль медіації у нотаріальній практиці у сучасних умовах зростає. Медіаційна процедура ґрунтується на принципах добровільності, конфіденційності, незалежності та неупередженості медіатора, рівності сторін і співпраці, а її застосування можливе виключно за наявності взаємного волевиявлення учасників. У цьому контексті показовою є позиція, сформульована у рішеннях XXIII Конгресу Міжнародного союзу латинського нотаріату (Афіни, 2001 р.), відповідно до якої «нотаріус, який за характером своєї професійної діяльності покликаний узгоджувати різні інтереси сторін, у значно більшій мірі, ніж інші юристи, природно орієнтований на виконання функції медіатора».

Такий підхід підкреслює органічну спорідненість медіації з нотаріальною діяльністю, зумовлену їх спільною превентивною та узгоджувальною спрямованістю. У сфері нотаріальної діяльності медіаційна функція набуває особливого значення, оскільки нотаріус, будучи незалежною, але водночас публічно уповноваженою особою, здатен виконувати роль превентивного медіатора, запобігаючи виникненню правових конфліктів ще на доконфліктній стадії. Такий підхід є концентрованим проявом конвергенції приватноправових і публічно-правових начал, за якого державна довіра до нотаріуса (public faith) поєднується з гуманістичним принципом автономії волі сторін, формуючи інтегративну правову модель, спрямовану на підтримання соціальної злагоди та правової стабільності.

Легенький М.І., д.ю.н., професор, професор кафедри теорії держави і права, конституційного та адміністративного права.

Запитання: Чи досліджували Ви проблеми цифрового нотаріату? Як Ви ставитеся до нього?

Відповідь: Дякую за запитання. У нашому дослідженні приділена увага застосування цифрового нотаріату, оскільки він формує єдиний комунікаційний простір, у межах якого: держава гарантує достовірність і легітимність правочинів через публічну інфраструктуру довіри (Public Key Infrastructure, державні електронні реєстри, стандарти кібербезпеки); особа реалізує автономію волевиявлення завдяки персоналізованим цифровим сервісам, дистанційному доступу та електронній взаємодії; нотаріус виступає інституційним посередником між цими вимірами, узгоджуючи техніко-юридичні параметри публічної форми акта з приватним змістом волевиявлення сторін.

Таким чином, цифровізація не підміняє право технологічними процесами, а створює умови для гармонійного поєднання нормативної довіри держави та свободи особи. Вона формує нову якість правового простору – «цифрову легітимність», у межах якої публічне начало відповідає за гарантію достовірності, приватне – за реалізацію волі, а цифрове – виконує функцію зв'язувальної ланки між ними. У ширшому аксіологічному вимірі така модель відображає гуманізацію цифрового права: технології постають не як інструмент

контролю, а як сервіс довіри, що спрощує й осучаснює взаємодію особи з правовою системою. Цифровий нотаріат, подібно до нотаріальної медіації, утверджує право людини на доступне, безпечне та гідне правове середовище, у якому держава виконує партнерську, а не домінуючу роль.

Цифровізація нотаріату є сучасною формою конвергенції публічної довіри та приватної автономії, за якої держава гарантує правову достовірність, особа зберігає свободу волевиявлення, а технологія забезпечує їхню взаємну узгодженість і довіру. Такий підхід отримує системну підтримку і на нормативному рівні Європейського Союзу, що засвідчує його відповідність сучасним тенденціям розвитку правового простору.

Гольдберг Н.О., к.ю.н., доцент, доцент кафедри кримінального права і процесу.

Запитання: У чому Ви вбачаєте сутність конвергентного підходу до нотаріату? Чи Ви вивчали європейський досвід конвергенції нотаріату?

Відповідь: Дякую за запитання. Формування конвергентної моделі українського нотаріату має передбачати поєднання високих стандартів державного контролю з реальним розширенням професійної автономії нотаріусів, розвитком інститутів самоврядування, цифровізацією нотаріальних процесів і підвищенням суспільної довіри до нотаріального акту як форми юридичної істини. Саме на такому підході ґрунтується європейська концепція «нотаріату публічної довіри», яка є невід’ємною складовою правової інтеграції України до єдиного європейського правового простору.

Конвергентна модель нотаріату, що формується в умовах європейської інтеграції та трансформації національної правової системи, має ґрунтуватися на принципі взаємодоповнюваності публічного та приватного начал у межах єдиної правової конструкції. Така модель покликана забезпечити узгодження інтересів держави, суспільства й особи, створюючи ефективний механізм превенції правових конфліктів, гарантування правової визначеності та зміцнення довіри до правового обороту.

Кунєв Ю.Д., д.ю.н., професор, професор кафедри теорії держави і права, конституційного та адміністративного права.

Запитання: Чи готове наше національне законодавство про нотаріат до вимог європейський стандартів?

Відповідь: Дякую за запитання. Хоча Україна вже є членом Міжнародного союзу латинського нотаріату, що підтверджує базову відповідність принципам романо-германської правової сім’ї, вважати цей процес повністю завершеним ще зарано. Україна успішно впроваджує ключові вимоги ЄС через масштабну реформу. Серед основних досягнень реформи: 1) перехід до єдиного нотаріату (ліквідація поділу на державні та приватні нотаріальні контори), це ключова вимога європейської моделі, де нотаріус - це вільна професія з делегованими державою повноваженнями; 2) саморегулювання - посилення ролі Нотаріальної палати України, яка у 2026 році фактично перебрала на себе частину функцій контролю, які раніше належали Міністерству юстиції, що відповідає європейському принципу незалежності професії. Ще один важливий крок - е-нотаріат: запуск цифровізації на початку 2026 року, що дозволило інтегрувати український нотаріат у єдиний цифровий простір ЄС (наприклад, для перевірки

апостилив через QR-коди та електронної взаємодії реєстрів).

Нецька Л.С., к.ю.н., доцент, професор кафедри цивільного права і процесу.

Запитання: Як досвід країн ЄС щодо інтеграції медіації в нотаріальну діяльність може бути використаний в національній нотаріальній практиці?

Відповідь: Дякую за запитання. Імплементация інституту нотаріату в європейських правових системах здійснюється за конвергентною моделлю, у межах якої поєднуються делеговані владні повноваження нотаріуса, його професійна незалежність і персональна відповідальність, що дозволяє розглядати нотаріат як самостійну ланку превентивного правосуддя, орієнтовану на доконфліктний захист прав і свобод людини. Цей досвід варто застосовувати у нотаріальній практиці в Україні.

Після відповідей на запитання виступили:

Науковий керівник – завідувач кафедри теорії держави і права, конституційного та адміністративного права КАІ, кандидат юридичних наук, доцент **Макеєва Олена Миколаївна**.

Макеєва О.М. Зазначено, що дисертаційна робота Бойка О.В. присвячена актуальному науковому дослідженню ролі інституту нотаріату у забезпеченні прав і свобод людини і громадянина. Актуальність теми дисертаційної роботи не викликає сумніву, оскільки останніми роками система нотаріату в Україні набуває нового якісного значення, а особливо, в умовах правового режиму воєнного стану та європейської інтеграції. У своїй щоденній практиці інститут нотаріату забезпечує реалізацію прав і свобод громадян, гарантованих національними і міжнародними стандартами.

Позитивним є узагальнення аспіранта про те, що імплементація іноземного досвіду у законодавство України про нотаріат потребує концептуального переосмислення правового статусу нотаріуса як особи публічної довіри, розвитку професійного самоврядування та нормативної інтеграції електронного нотаріального акту й медіаційних інструментів, що підтверджує доцільність формування в Україні конвергентної моделі нотаріату як ефективного позасудового механізму забезпечення прав і свобод людини і громадянина.

Аспірант показав високий рівень розуміння методології наукового дослідження та використав сукупність загальнонаукових і спеціально-юридичних методів пізнання, застосування яких зумовлене метою роботи та логікою розкриття проблематики інституту нотаріату в механізмі забезпечення прав і свобод людини і громадянина. За структурою дисертація складається зі вступу, трьох розділів, що містять вісім підрозділів, висновків, списку використаних джерел та додатків.

Аналіз змісту і структури дисертації дозволяє дійти висновку, що за актуальністю порушеної проблеми, науковою новизною, теоретичною і практичною значущістю результатів, достовірністю і повнотою висвітлення їх у публікаціях, дисертація Бойка Олега Володимировича на тему «Інститут нотаріату в механізмі забезпечення прав і свобод людини і громадянина», представлена до захисту на здобуття ступеня доктора філософії в галузі знань 08 «Право» спеціальності 081 «Право», є самостійним, цілісним, завершеним науковим дослідженням.

Робота написана науковим стилем і літературною українською мовою. Дисертація відповідає спеціальності 081 «Право» та вимогам до оформлення дисертації, затвердженим Наказом Міністерства освіти і науки України від 12.01.2017 р. № 40 (зі змінами, внесеними Наказом Міністерства освіти і науки України від 31.05.2019 р. № 759) та «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» (Постанова Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 р. № 44), і може бути рекомендованою до захисту на засіданні разової спеціалізованої вченої ради.

Рецензент дисертаційної роботи, яка наголосила на позитивних аспектах дослідження та висловила свої побажання та зауваження:

Гольдберг Н.О., кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри кримінального права і процесу.

Актуальність теми зумовлена зростанням ролі нотаріату як важливого правового інституту у механізмі забезпечення та захисту прав і свобод людини і громадянина в умовах реформування правової системи України та її євроінтеграційного розвитку. Ефективна діяльність нотаріату сприяє гарантуванню правової визначеності, запобіганню правовим конфліктам і забезпеченню належного рівня захисту цивільних, майнових та особистих немайнових прав осіб. У цьому контексті автор цілком обґрунтовано розглядає нотаріат як важливий елемент механізму забезпечення прав і свобод людини, який виконує превентивну, стабілізаційну та гарантійну функції. Окремо варто відзначити належний рівень наукової новизни дисертації. Автором запропоновано власні теоретичні підходи до розуміння нотаріату як морально-правової інституції превентивного характеру, обґрунтовано концепцію конвергентного нотаріату, а також сформульовано авторське бачення меж цифрової трансформації нотаріальної діяльності.

Позитивно слід відзначити, що автор не обмежився традиційним аналізом організації нотаріату, а розглянув його через сучасні процеси цифровізації, медіації та європейської інтеграції, що суттєво підвищує актуальність дослідження. Сильною стороною підрозділу є ґрунтовний порівняльно-правовий аналіз цифровізації нотаріату в країнах ЄС, зокрема Німеччині, Франції та Естонії, а також аналіз положень Регламенту загальноєвропейської рамки електронної ідентифікації та Директиви 2019/1151 ЄС. Запропоновані зміни до ст. 1 та нової ст. 16-2 Закону України «Про нотаріат» мають пряме прикладне значення. Апробація результатів у Нотаріальній палаті підтверджує готовність наукових положень до імплементації у законотворчий процес.

Високо оцінюючи новизну, теоретичне та практичне значення рецензованого дослідження, вважаємо за необхідне висловити окремі зауваження та побажання:

Окремі положення щодо реформування нотаріату в Україні мають загальний характер. Автор акцентує увагу на необхідності євроінтеграції, модернізації та імплементації європейських стандартів, однак не завжди достатньо конкретизує, які саме зміни необхідно внести до законодавства

України, зокрема до Закону України «Про нотаріат», та якими мають бути практичні механізми реалізації запропонованих реформ.

Проте зазначені зауваження мають переважно дискусійний характер і не впливають на загальну позитивну оцінку роботи.

Представлена робота є самостійним та цілісним науковим дослідженням, теоретичні висновки та практичні рекомендації мають важливе значення для подальших наукових досліджень у сфері забезпечення прав і свобод людини. Робота повною мірою відповідає вимогам, що висуваються до дисертацій такого рівня, і заслуговує на високу позитивну оцінку.

В обговоренні дисертаційного дослідження взяли участь:

Кунєв Ю.Д., д.ю.н., професор, професор кафедри.

Доповідь дисертанта під час обговорення роботи, а також рівень проведеного наукового дослідження, демонструють глибоке володіння методологією юридичних досліджень, аналітичне мислення та здатність до системного узагальнення доктрини забезпечення прав людини. Особливо слід підкреслити активну наукову позицію Бойка О.В., що підтверджується численними публікаціями та тезами доповідей на наукових конференціях різного рівня, де він апробував результати дослідження та отримував конструктивні коментарі від фахівців у сфері забезпечення прав і свобод людини та європейської інтеграції.

Слід відзначити, що всі пропозиції та зауваження, висловлені під час попереднього розгляду дисертаційного дослідження Бойка Олега Володимировича були враховані та належним чином відображені у остаточному тексті роботи. Дисертація була доопрацьована, що свідчить про високу відповідальність автора, його здатність до наукового діалогу та готовність до конструктивної критики.

Важливо зазначити, що дисертаційна робота вирізняється системністю викладу, логічною структурою та комплексним підходом до проблематики, що дозволяє всебічно оцінити роль інституту нотаріату в механізмі забезпечення прав і свобод людини і громадянина та обґрунтуванні концептуальних і прикладних напрямів його розвитку в умовах конвергенції публічно-правових і приватноправових засад в умовах європейської інтеграції та цифровізації. У роботі чітко окреслено науково обґрунтовані пропозиції та практичні рекомендації, які можуть бути використані під час удосконалення національного законодавства та підвищення ефективності нотаріальної діяльності.

Враховуючи ґрунтовність проведеного дослідження, високий науковий рівень дисертанта та актуальність проблематики, підтримую представлену дисертаційну роботу Бойка Олега Володимировича та вважаю, що автор заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право».

Головко К.В., д.ю.н., професор, професор кафедри.

Наукове дослідження Бойка Олега Володимировича охоплює широкий спектр актуальних проблем забезпечення прав і свобод людини і громадянина.

Позитивним є те, що на підставі порівняльно-правового аналізу еволюції світових систем нотаріату автором доведено, що нотаріат є динамічним правовим феноменом, розвиток якого зумовлюється сукупністю історичних, соціально-економічних, правокультурних та інституційних чинників і перебуває у прямій залежності від типу правової системи, моделі державності та домінуючих уявлень про співвідношення публічних і приватних інтересів. На підставі проведеного дослідження, автор обґрунтовує, що закони України та підзаконні нормативно-правові акти трансформують конституційні й міжнародні стандарти прав людини у конкретні процедурні гарантії нотаріальної діяльності, зокрема ідентифікацію особи, перевірку дієздатності та повноважень, інформовану згоду, конфіденційність і пропорційність втручання у приватну сферу.

Автором визначено, що локальні акти нотаріусів, не маючи нормативного статусу, відіграють функціонально значущу роль у практичній реалізації професійних стандартів, етичних вимог та антикорупційних гарантій, у межах чого нотаріат постає як публічний інститут довіри, що здійснює первинний захист прав і свобод людини і громадянина шляхом превентивного контролю законності та формалізації добросовісного волевиявлення і функціонує як самостійний правовий механізм превентивного характеру.

Результати дослідження мають значну наукову новизну та практичну цінність. Вони можуть бути використані для вдосконалення національного законодавства щодо забезпечення прав людини, нормативних актів та рекомендацій із імплементації європейських стандартів у нотаріальну діяльність.

Позитивним є те, що автор пропонує імплементацію конвергентного підходу в національне законодавство, створюючи методологічне підґрунтя для модернізації інституту нотаріату як механізму забезпечення правової визначеності, стабільності цивільного обороту та превентивного захисту прав людини в умовах європейської інтеграції. Така імплементація не може обмежуватися техніко-нормативним оновленням, а потребує доктринального переосмислення місця нотаріату у системі публічного управління та приватноправового регулювання.

Дисертаційна робота демонструє можливість ефективного поєднання теоретичних положень із практичними підходами до забезпечення конвергентної моделі нотаріату в Україні, структуровану за публічно-правовим, приватноправовим та інституційно-технологічним компонентами, що охоплюють делеговані владні повноваження і державну легітимацію, автономію волі та професійну незалежність нотаріуса, а також цифровізацію нотаріальної діяльності.

Враховуючи наведене, дисертаційне дослідження Бойка Олега Володимировича є повним, завершеним та науково обґрунтованим, відповідає вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та заслуговує на позитивну оцінку і рекомендацію до захисту за спеціальністю 081 «Право».

Головко С.Г., к.і.н., доцент, професор кафедри. Представлене дослідження є актуальним та своєчасним, оскільки стосується важливих питань забезпечення прав і свобод людини і громадянина. Дисертаційна робота вирізняється комплексним підходом до наукового осмислення інституту нотаріату, що

формувався у тісному зв'язку з еволюцією уявлень про права і свободи людини і громадянина та визначався домінуючими правовими ідеологіями, моделями державності й рівнем правової культури суспільства.

Позитивним є те, що автором досліджено інститут нотаріату шляхом міждисциплінарного аналізу, у межах якого нотаріат осмислюється як публічно-правовий інститут превентивного характеру, спрямований на забезпечення правової визначеності, стабільності цивільного обороту та реалізацію суб'єктивних прав без звернення до суду.

Автором обґрунтовано авторський підхід до розуміння історичної природи інституту нотаріату як превентивного правового інституту, що сформувався у відповідь на суспільну потребу в охороні прав і законних інтересів учасників правовідносин. Заслуговує на увагу проведений дисертантом аналіз правових джерел Стародавнього Риму, Вавилону, Єгипту, Київської Русі, Литовсько-Руської та Української гетьманської держав, законодавства Російської імперії й радянського періоду, доби незалежної України. .

Заслуговує на увагу висновок дисертанта про те, що історичний розвиток інституту нотаріату має дуалістичний характер і відображає інтеграцію публічно-правових та приватноправових начал у межах єдиного правового механізму, що зумовило сучасне осмислення нотаріату не лише як техніко-юридичного інструменту посвідчення правочинів, а як складового елемента механізму забезпечення прав і свобод людини і громадянина.

Вважаю за доцільне підтримати дисертаційну роботу Бойка Олега Володимировича у повному обсязі та побажати автору подальших наукових і професійних успіхів у розвитку інституту нотаріату, підвищенні ефективності захисту прав і свобод людини і громадянина в Україні.

Калюжний Р.А., д.ю.н., професор, професор кафедри. Дисертаційне дослідження Бойка Олега Володимировича є надзвичайно актуальним та своєчасним, особливо з огляду на сучасні виклики, пов'язані з воєнним станом, реформуванням системи державного управління та активним просуванням України на шляху євроінтеграції. Робота вирізняється глибиною наукового опрацювання, комплексністю підходу та логічною структурою викладу матеріалу.

Дисертантом запропоновано концептуальну модель удосконалення конвергенції приватноправових і публічно-правових начал у сфері нотаріату в контексті міжнародних механізмів забезпечення прав і свобод людини та європейських стандартів правової інтеграції; проаналізовано доктринальні підходи до співвідношення публічного і приватного права. У ході презентації наукового дослідження автором доведено, що нотаріат за своєю правовою природою є інтегративним інститутом, у межах якого органічно поєднуються делеговані державою владні повноваження та приватноправова автономія волевиявлення.

Особливо слід відзначити, що автор уважно врахував усі зауваження та рекомендації, висловлені на попередніх етапах рецензування, що свідчить про його відповідальність, наукову дисциплінованість та готовність до конструктивного діалогу.

Дисертаційне дослідження ґрунтується на широкій аналітичній базі, включаючи наукові праці вітчизняних та зарубіжних авторів, законодавчі акти України та ЄС, а також рішення міжнародних органів у сфері захисту прав людини. Наукова активність Бойка Олега Володимирівна підтверджена участю у значною кількістю публікацій, а також активною участю у наукових конференціях, де були представлені результати дослідження та отримані позитивні відгуки від фахівців у сфері теорії держави і права та конституційного права.

Враховуючи високу наукову якість роботи, її комплексність, практичну значущість та внесок у розвиток теоретико-правової науки, підтримую дисертаційне дослідження Бойка Олега Володимировича і рекомендую його до захисту на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право».

ВИСНОВОК

**про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів
дисертації Бойка Олега Володимировича на тему «Інститут нотаріату в
механізмі забезпечення прав і свобод людини і громадянина»,
поданої на здобуття ступеня доктора філософії
в галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право»**

1. Обґрунтування вибору теми дослідження. Актуальність дисертаційного дослідження зумовлена зростанням ролі інституту нотаріату в сучасному механізмі забезпечення прав і свобод людини і громадянина в умовах трансформації правової системи України, європейської інтеграції та переосмислення співвідношення публічного і приватного права. У правовій державі нотаріат виходить за межі суто техніко-юридичного посвідчення правочинів і набуває значення самостійного правозахисного інституту превентивного характеру, покликаного забезпечувати правову визначеність, стабільність цивільного обороту та довіру до юридичних результатів волевиявлення особи.

Міжнародні стандарти у сфері прав людини, практика Європейського Союзу та держав континентальної правової традиції засвідчують стійку тенденцію до розвитку позасудових механізмів захисту прав і свобод, серед яких нотаріат посідає особливе місце. Реалізуючи принцип публічної довіри (public faith), нотаріальна діяльність надає юридичним фактам і правочинам підвищену доказову силу, знижує рівень конфліктності у правовідносинах та виконує функцію превентивного правосуддя, що набуває особливого значення в умовах перевантаженості судової системи.

Водночас у національній правовій доктрині інститут нотаріату вже був предметом ґрунтовних наукових досліджень, у тому числі на рівні докторських дисертацій, зокрема у площині конституційно-правового забезпечення та інституційного місця нотаріату в системі захисту прав і свобод людини і громадянина. Такі наукові напрацювання сформували важливе теоретичне підґрунтя для розуміння нотаріату як правозахисного інституту публічного

значення. Разом із тим подальший розвиток правової системи, євроінтеграційні процеси та трансформація співвідношення публічного і приватного права зумовлюють потребу у комплексному теоретико-правовому переосмисленні нотаріату саме як елементу механізму забезпечення прав і свобод людини і громадянина, з акцентом на його конвергентну природу, превентивну функцію та роль у сучасних умовах цифровізації й кризових викликів.

Особливої актуальності набуває дослідження нотаріату в контексті конвергенції публічного і приватного права як об'єктивної тенденції розвитку сучасних правових систем. У цій парадигмі нотаріат постає як інститут превентивної юрисдикції, що функціонує на стику владно-організаційних і диспозитивних начал, забезпечуючи баланс між публічним інтересом і свободою особи шляхом довіри, правової профілактики та юридичної визначеності.

Додатковим чинником актуалізації теми є умови воєнного стану та системних кризових викликів, які об'єктивно ускладнюють доступ громадян до судового захисту і зумовлюють зростання ролі позасудових, превентивних і цифрових форм забезпечення прав людини. У цих умовах нотаріат виконує стабілізаційну функцію, забезпечуючи безперервність цивільного обороту, захист майнових і особистих немайнових прав та реалізацію публічної довіри, у тому числі в електронному середовищі.

При цьому дослідження ґрунтується на широкому колі наукових праць, що репрезентують різні галузі юридичної науки та дозволяють здійснити комплексний аналіз проблематики інституту нотаріату в механізмі забезпечення прав і свобод людини і громадянина. Теоретико-правовий та історико-правовий вимір розвитку нотаріату розкрито у працях, присвячених становленню та еволюції нотаріального законодавства й інституту нотаріату в Україні (зокрема дослідження М. С. Долинської, Л. Е. Ясінської). Конституційно-правові засади нотаріату як суб'єкта захисту прав і свобод людини, а також його місце у системі конституційних гарантій отримали ґрунтовне осмислення в наукових працях К. І. Чижмарь, К. С. Гарбуз та інших учених.

Цивільно-правовий аспект нотаріальної діяльності, зокрема проблеми нотаріальної форми охорони та захисту цивільних прав, правової визначеності та забезпечення стабільності цивільного обороту, досліджувався у працях В. В. Баранкової, В. М. Черниша, Л. В. Єфіменко та інших. Адміністративно-правові засади організації, державного регулювання і контролю нотаріальної діяльності знайшли відображення у працях К. В. Білька, Г. Ю. Гулевської, Н. В. Карнарук, Н. В. Ільєвої, що дозволяє осмислити публічно-правовий вимір функціонування нотаріату.

Водночас концептуальну основу дослідження становлять наукові розробки у сфері теорії прав людини, механізму забезпечення та захисту прав і свобод людини і громадянина, верховенства права та публічної довіри, представлені у працях С. П. Головатого, П. М. Рабіновича, М. В. Костицького, О. Г. Мельника, Д. М. Белова, а також у сучасних міждисциплінарних дослідженнях проблем прав людини в умовах кризових та воєнних обставин.

Теоретико-методологічне підґрунтя дослідження формувалося з урахуванням наукових праць учених, присвячених проблематиці прав людини, механізмів їх забезпечення, публічної влади, правової визначеності та

загальнотеоретичних засад правового регулювання. Зокрема, вагоме значення для формування концептуального бачення досліджуваної проблематики мають напрацювання таких вчених як Д. М. Белов, М. В. Белова, Т.Й. Білоус, О. В. Волошенюк, Н.О. Гольдберг, К. В. Головка, Р. А. Калюжний, О.В. Кузьменко, О.О. Крижевська, Ю. Д. Кунєв, М. І. Легенький, О. М. Макеєва, Н. Р. Малишева, А. Ю. Олійник, Н. М. Оніщенко, С. Я. Фурса, Є. І. Фурса та інших науковців, у працях яких розкрито фундаментальні категорії публічного і приватного права, принципи верховенства права, правового гуманізму та юридичних гарантій реалізації прав і свобод людини.

Зазначені наукові підходи створюють концептуальну основу для дослідження нотаріату як інституту, що функціонує у межах загального механізму забезпечення прав і свобод людини і громадянина, та дозволяють осмислити його роль не ізольовано, а в системному зв'язку з базовими теоретико-правовими конструкціями сучасної правової держави.

Поєднання зазначених наукових підходів дає підстави для формування цілісного, інтегративного бачення нотаріату не лише як окремого правового інституту чи виду професійної діяльності, а як структурного елементу багаторівневого механізму забезпечення прав і свобод людини і громадянина. У такому вимірі нотаріат функціонує на перетині публічно-правових і приватноправових засад, поєднуючи державні гарантії легітимності з автономією волевиявлення особи та реагуючи на сучасні трансформаційні виклики правового розвитку, зокрема цифровізацію і зміну форм правового захисту.

У зв'язку з цим наукове осмислення інституту нотаріату саме крізь призму механізму забезпечення прав і свобод людини і громадянина, з урахуванням міжнародних стандартів, європейського досвіду та сучасних конвергентних процесів у праві, постає як самостійний і концептуально значущий напрям правових досліджень, що має істотне значення для подальшого розвитку правової системи України.

2. Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Дисертаційне дослідження виконано в межах планової науково-дослідної роботи (НДР) кафедри теорії держави і права, конституційного та адміністративного права Факультету права та міжнародних відносин КАІ на тему: «Теорія та практика забезпечення прав людини в умовах сучасних викликів і загроз» (№ 36-2022 /13.01.01). Термін виконання: 01.10.2022-30.06.2025р.

Тематика дисертації безпосередньо корелює з основними науковими завданнями зазначеної НДР, оскільки спрямована на теоретико-правове осмислення та розвиток механізмів забезпечення прав і свобод людини і громадянина в умовах трансформації правової системи, кризових соціально-правових процесів, цифровізації та зростання ролі позасудових форм правового захисту. Дослідження інституту нотаріату як складової механізму забезпечення прав людини відповідає міждисциплінарному характеру наукової теми кафедри та розкриває один із її прикладних і водночас концептуальних вимірів.

Тема дисертації відповідає освітньо-науковій програмі «Право» за спеціальністю 081 «Право» галузі знань 08 «Право» в КАІ, (зокрема, ОК 1.3.1, ОК 1.3.2, ОК 1.3.3, ОК 1.3.4.)

3. Мета й завдання дослідження. Мета дослідження полягає у поглибленні наукових знань і теоретико-правових підходів до розуміння сутності інституту нотаріату в механізмі забезпечення прав і свобод людини і громадянина на основі комплексного аналізу наявних наукових доктрин, міжнародних стандартів, європейського досвіду та чинного законодавства України.

Для досягнення зазначеної мети в дисертаційній роботі необхідно вирішити такі завдання:

- здійснити ретроспективний аналіз становлення та розвитку інституту нотаріату, виявивши основні етапи його еволюції та трансформації правового статусу в різні історичні періоди;
- проаналізувати генезу наукових підходів до осмислення інституту нотаріату в системі забезпечення прав і свобод людини і громадянина та узагальнити основні доктринальні концепції його правової природи;
- провести порівняльно-правовий аналіз еволюції та сучасного функціонування світових систем нотаріату, визначивши їхні інституційні моделі, спільні риси та відмінності з позицій захисту прав людини;
- розкрити аксіологічні засади інституту нотаріату, визначивши його поняття, завдання та ціннісне призначення в механізмі забезпечення прав і свобод людини і громадянина;
- дослідити систему чинних правових приписів, що утворюють юридичну основу організації та діяльності нотаріату в Україні, з урахуванням міжнародних стандартів і європейських підходів;
- проаналізувати структурні складові інституту нотаріату, зокрема систему, функції та принципи нотаріальної діяльності, з позицій їх ролі у превентивному захисті прав людини;
- обґрунтувати концепцію конвергенції приватноправових і публічно-правових засад як методологічну основу вдосконалення національного законодавства про нотаріат;
- дослідити організаційно-правові аспекти імплементації інституту нотаріату в Україні з урахуванням іноземного досвіду, міжнародних механізмів захисту прав людини, а також сучасних процесів медіації та цифровізації нотаріальної діяльності;
- сформулювати теоретично обґрунтовані пропозиції щодо вдосконалення законодавства України про нотаріат, спрямовані на посилення його ролі в механізмі забезпечення прав і свобод людини і громадянина в умовах сучасних викликів.

4. Об'єктом дослідження є суспільні правовідносини, що виникають у процесі функціонування інституту нотаріату в механізмі забезпечення прав і свобод людини і громадянина.

5. Предметом дослідження є інститут нотаріату в механізмі забезпечення прав і свобод людини і громадянина.

6. Методи дослідження. Методологічну основу дисертаційного дослідження становить сукупність загальнонаукових і спеціально-юридичних методів пізнання, застосування яких зумовлене метою роботи та логікою розкриття проблематики інституту нотаріату в механізмі забезпечення прав і

свобод людини і громадянина.

Застосування діалектичного методу наукового пізнання дало змогу розкрити сутність інституту нотаріату в його історичному розвитку, взаємозв'язку та взаємодії публічно-правових і приватноправових начал, а також обґрунтувати еволюцію наукових підходів до розуміння ролі нотаріату в системі забезпечення прав і свобод людини і громадянина (підрозділи 1.1, 1.2, 1.3). За допомогою історико-правового методу здійснено ретроспективний аналіз становлення та розвитку інституту нотаріату, виявлено основні етапи його еволюції та трансформації функціонального призначення у різні історичні періоди (підрозділ 1.1). Порівняльно-правовий метод покладено в основу дослідження світових систем нотаріату, виявлення спільних і відмінних рис їх організації та функціонування, а також аналізу іноземного досвіду імплементації міжнародних стандартів у сфері забезпечення прав людини (підрозділи 1.3, 3.1, 3.2). Методи аналізу та синтезу, індукції та дедукції, а також формально-логічний метод використано для визначення поняття, завдань і правової природи інституту нотаріату, дослідження системи правових приписів, що утворюють юридичну основу його організації та діяльності, а також для узагальнення наукових підходів до структури, функцій і принципів нотаріату (підрозділи 2.1, 2.2, 2.3). Системно-структурний метод застосовано під час аналізу нотаріату як складного правового утворення, що функціонує у межах механізму забезпечення прав і свобод людини і громадянина, а також при обґрунтуванні авторської моделі конвергентного нотаріату, яка поєднує публічно-правові та приватноправові елементи (підрозділи 2.3, 3.1). За допомогою формально-юридичного методу здійснено аналіз чинного законодавства України про нотаріат, міжнародних договорів і актів Європейського Союзу та Ради Європи, а також виявлено проблеми й прогалини нормативного регулювання у сфері нотаріальної діяльності (підрозділи 2.2, 3.1). Метод правового моделювання та прогнозування використано для формування пропозицій щодо вдосконалення законодавства України про нотаріат, обґрунтування напрямів імплементації іноземного досвіду, інтеграції медіації та цифрових технологій у нотаріальну практику, а також визначення перспектив розвитку інституту нотаріату в умовах сучасних викликів і загроз (підрозділ 3.2).

Нормативну основу дисертаційного дослідження становлять Конституція України, міжнародно-правові акти у сфері захисту прав і свобод людини і громадянина, закони України, акти Президента України та Кабінету Міністрів України, інші підзаконні нормативно-правові акти, що регулюють організацію та здійснення нотаріальної діяльності, а також визначають механізми забезпечення прав і свобод людини і громадянина. Обґрунтування авторських висновків і пропозицій щодо вдосконалення законодавства України про нотаріат здійснено з урахуванням міжнародних стандартів і практики правового регулювання нотаріальної діяльності у зарубіжних державах, зокрема в Федеративній Республіці Німеччина, Французькій Республіці, Італійській Республіці, Естонській Республіці, а також інших державах Європейського Союзу, де сформовано сталі моделі латинського нотаріату, інтеграції публічної довіри (public faith), цифровізації нотаріальних процедур і застосування

альтернативних способів врегулювання правових конфліктів. Порівняльний аналіз зазначеного іноземного досвіду використано для визначення напрямів імплементації міжнародних та європейських підходів у національну правову систему України з метою посилення превентивної, правозахисної та стабілізаційної ролі інституту нотаріату.

Теоретичне підґрунтя дослідження становлять положення загальної теорії держави і права, конституційного, адміністративного та цивільного права, а також окремі положення фінансового і цивільного процесуального права. Їх використання дало змогу комплексно осмислити інститут нотаріату як складову механізму забезпечення прав і свобод людини і громадянина в умовах конвергенції публічно-правових і приватноправових засад правового регулювання.

Емпіричну базу дослідження становлять дані щодо стану правового регулювання нотаріальної діяльності та практики функціонування інституту нотаріату на національному й міжнародному рівнях, зокрема матеріали правозастосовної практики, офіційні статистичні дані, аналітичні звіти, а також результати впровадження цифрових і організаційних моделей нотаріату в державах Європейського Союзу.

7. Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що дисертація є комплексним науковим дослідженням, у межах якого інститут нотаріату розглядається не ізольовано, а як складова механізму забезпечення прав і свобод людини і громадянина. У роботі здійснено цілісне теоретико-правове, історико-правове та порівняльно-правове осмислення нотаріату крізь призму конвергенції публічно-правових і приватноправових засад, міжнародних стандартів прав людини та сучасних трансформацій правового захисту, зокрема:

уперше:

– аргументовано впровадження у науково-теоретичний обіг авторської концепції історичної природи українського нотаріату як превентивного публічно-приватного інституту, що еволюціонував від звичаєвих форм фіксації правочинів до системного механізму забезпечення прав і свобод людини та громадянина, де поєднання публічно-правового та приватноправового елементів формує органічну модель, притаманну українським правовим традиціям, заснованим на етнічних цінностях довіри та охорони правового порядку;

– сформульовано положення про генезу дослідження інституту нотаріату з позиції людиноцентричної (антропологічно-аксіологічної) методології як основу теоретико-правової еволюції уявлень про нього – від адміністративно-управлінського інструменту держави до превентивного правозахисного інституту, орієнтованого на забезпечення прав і свобод людини і громадянина;

– аргументовано впровадження у науково-теоретичний обіг узагальнюючої дефініції нотаріату як морально-правової інституції превентивного характеру, що на основі закону та професійної етики трансформує автономію волі особи в юридично захищений результат, гарантуючи гідність, безпеку та правову визначеність у сфері приватноправових відносин;

– запропоновано авторське доктринальне бачення визначення меж цифрової трансформації нотаріату, відповідно до якого допустимість інновацій у нотаріальній сфері оцінюється крізь призму аксіологічних критеріїв – людської гідності, публічної довіри (як результату поєднання юридичної легальності та моральної легітимності, що забезпечується персональною відповідальністю нотаріуса) та правової визначеності, що обумовлюється синергією нотаріального права, концепцією людських прав та сучасними цифровими процесами;

– запропоновано авторський підхід до структуризації правових приписів, що регулюють нотаріат, за їх функціональним призначенням (організаційні, процедурні, контрольні, гарантійні), завдяки чому виявлено системні зв'язки між нормами різних галузей права та доведено їх узгодженість у межах єдиного механізму правового забезпечення нотаріальної діяльності;

– обґрунтовано авторську інтеграційно-дихотомічну модель українського конвергентного нотаріату як самостійну теоретико-правову конструкцію, структуровану за п'ятьма системоутворюючими компонентами (статус, регулювання, функції, контроль, відповідальність), в рамках якої нотаріат розглядається як інтегративний механізм публічно-приватної юрисдикції, що функціонує на засадах єдності правового простору та превентивного захисту прав і свобод людини і громадянина.

удосконалено:

– системну класифікацію функцій нотаріату, шляхом їх концептуалізації як галузевої проекції загальнодержавних функцій у сфері превентивної юстиції, що опосередковує місце нотаріату у механізмі публічно-правового забезпечення прав і свобод людини і громадянина та, відповідно, побудовану на поєднанні подвійної (публічно-правової та приватноправової) природи нотаріату з часовою логікою їх реалізації (*ex ante*, *in acto*, *ex post*), що дозволяє розкрити превентивний, правозахисний і гарантійний потенціал нотаріальної діяльності;

– класифікацію принципів інституту нотаріату, в частині осмислення доктринальних підходів до принципів нотаріальної діяльності як нормативно-ціннісного фундаменту, що забезпечує узгодженість публічно-правової природи нотаріату з його приватноправовим призначенням, та, відповідно, є багаторівневою, оскільки інтегрує нормативний, функціональний, аксіологічний та інституційний критерії та відображає специфіку нотаріату як особливого публічно-службового інституту в системі права;

– визначення дуалістичної (публічно-приватної) природи сучасного українського нотаріату шляхом аргументації положень, що характеризують механізм взаємодії державного регулювання та приватної ініціативи, що слугує їх органічному доповненню та функціональності: приватноправовий елемент слугує інструментом підвищення доступності, конкуренційності та оперативності нотаріальних послуг; публічно-правовий елемент забезпечує легітимність, стандартизованість і обов'язковість процедур; синтез цих елементів формує українську модель нотаріату як превентивного публічно-приватного механізму захисту прав і свобод;

– теоретичний підхід до принципу публічної довіри (*publica fides*), який

обґрунтовано не лише як властивість нотаріального акту, а й як системоутворюючий принцип конвергенції приватного і публічного права, що забезпечує стабільність цивільного обороту, правову визначеність і превентивний захист прав особи;

– теоретико-правову обумовленість цифровізації нотаріальної діяльності, в частині її методологічного обґрунтування, яка розглядається з позиції конвергенції права і технологій як засіб посилення, а не заміщення публічної довіри, із збереженням юридичної сили, автентичності та превентивної функції нотаріального акту.

набули подальшого розвитку:

– положення про історичну детермінацію функцій нотаріату, в частині еволюції нотаріальних функцій в Україні від звичаєвих форм правочинів до державно-правових моделей, що обумовлено розвитком правової системи, змінами соціально-економічних умов, потребами цивільного обороту та рівнем правової культури суспільства, а також акцентовано, що превентивна функція нотаріату виникла значно раніше, ніж її формальне нормативне закріплення, і становила історичну основу сучасного механізму забезпечення прав і свобод людини;

– концепцію превентивної функції нотаріату, доповнивши її медіаційним і цифровим вимірами як інструментами гуманізації правового порядку в контексті двох взаємопов'язаних складових: розуміння організаційно-правових форм цифровізації нотаріальної діяльності крізь призму конвергенції публічно-правових і приватноправових засад та, відповідно, сприйняття ролі нотаріуса в умовах цифрової трансформації – від суб'єкта формального посвідчення до фасилітатора правової комунікації та електронної довіри;

– положення про превентивну роль нотаріату у правовій державі шляхом системного поєднання організаційних, функціональних і принципових засад нотаріальної діяльності в єдиний механізм правової безпеки цивільного обороту;

– наукові уявлення про принцип верховенства права у нотаріальній сфері як універсальний, аксіологічно насичений орієнтир, що забезпечує публічну довіру до нотаріальних актів та стабільність приватноправових відносин;

– теоретичні положення щодо взаємодії нотаріату з іншими інститутами правової системи, зокрема через кросс-секторальні функції та принципи, що забезпечують узгодженість нотаріальної діяльності з цивільним, адміністративним, фінансовим і міжнародним правом;

– наукові підходи до місця та підпорядкованості правових приписів у сфері організації та діяльності нотаріату, зокрема шляхом обґрунтування доцільності окремої кодифікації матеріально-правового (нотаріального) та процедурного (нотаріально-процесуального) регулювання як цілісних систем правових норм, що утворюють юридичну основу функціонування нотаріату в Україні.

8. Теоретичне значення. Результатом дослідження є теоретичне узагальнення і нове вирішення наукової задачі, що полягає у поглибленні наукових знань і теоретико-правових підходів до розуміння сутності інституту нотаріату в механізмі забезпечення прав і свобод людини і громадянина на

основі комплексного аналізу наявних наукових доктрин, міжнародних стандартів, європейського досвіду та чинного законодавства України.

Отримані результати підтверджуються оприлюдненими статтями і тезами, які засвідчують проведення наукових досліджень з питання інституту нотаріату у механізмі забезпечення прав і свобод людини, а також свідчать про особистий внесок здобувача у науку теорії права, публічного і приватного права.

9. Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що вони мають як науково-теоретичний, так і прикладний характер та можуть бути використані:

- Київським міжрегіональним управлінням Міністерства юстиції України для подальших теоретико-правових досліджень інституту нотаріату як складової механізму забезпечення прав і свобод людини і громадянина, зокрема у контексті конвергенції публічно-правових і приватноправових засад, розвитку превентивного правосуддя, формування доктрини публічної довіри (public faith) та цифрової трансформації правових інститутів (довідка про впровадження від 03.04.2026);

- Нотаріальною палатою України в м. Києві під час підготовки проєктів нормативно-правових актів та внесення змін і доповнень до чинного законодавства України про нотаріат з метою вдосконалення механізму забезпечення прав і свобод людини і громадянина, зокрема в частині нормативного закріплення конвергентної природи нотаріальної діяльності, розширення превентивних функцій нотаріату, запровадження електронного нотаріального акту та імплементації європейських стандартів публічної довіри (public faith) (довідка про впровадження відділення від 18.02.2026);

- приватним нотаріусом Київського міського нотаріального округу та Члена правління відділення Нотаріальної палати України в місті Києві шляхом вдосконалення практики здійснення нотаріальних дій, застосування норм законодавства про нотаріат органами юстиції та нотаріусами, забезпечення єдності нотаріальної практики, підвищення рівня правової визначеності, превентивного захисту прав і свобод людини і громадянина, а також належної реалізації публічно-правових і приватноправових засад у діяльності нотаріуса (довідка про впровадження від 09.02.2026);

- Факультетом права та міжнародних відносин КАІ під час викладання студентам закладів вищої освіти юридичних дисциплін, зокрема «Теорія права», «Конституційне право України», «Адміністративне право України», «Юридична деонтологія та професійна етика», «Цивільне право України», «Нотаріат України», «Верховенство права та конституціоналізм: сучасні тенденції», «Права людини та механізми їх забезпечення», «Актуальні проблеми публічного права», а також у процесі підготовки відповідних розділів підручників і навчальних посібників, розроблення навчально-методичних матеріалів, наукових статей і доповідей з проблем забезпечення прав і свобод людини і громадянина (акт про впровадження № 865/13 від 24.04.2026).

10. Особистий внесок здобувача. Дисертація є самостійною науковою працею, у якій відображено результати особисто проведеного дослідження. Усі теоретичні положення, висновки та пропозиції, що виносяться на захист,

сформульовані дисертантом самостійно на підставі комплексного аналізу наукових доктрин, міжнародних стандартів, чинного законодавства України та практики його застосування у сфері нотаріальної діяльності. У науковій статті «Гене́за дослідження інституту нотаріату в системі захисту прав і свобод людини і громадянина» (у співавторства з О. М. Макеєвою) авторський доробок О. В. Бойка становить 50 %, особисто представлені висновки та пропозиції щодо формування концептуального бачення генези інституту нотаріату в контексті еволюції механізмів забезпечення прав і свобод людини і громадянина, узагальненні доктринальних підходів до розуміння ролі нотаріату як інституту публічної довіри, а також у підготовці аналітичних висновків щодо місця нотаріальної діяльності у системі превентивного правового захисту. Усі теоретичні положення і висновки підготовлені здобувачем самостійно.. Конкретний внесок здобувача в наукових працях, зазначений у списку опублікованих праць за темою дисертації.

11. Апробація результатів дисертації. Положення і висновки дисертації оприлюднено на міжнародних та всеукраїнських наукових і науково-практичних конференціях і круглих столах, зокрема, на: «Свобода, безпека та незалежність: правовий вимір» (м. Київ, 2023); «Сучасні виклики науки та освіти («Current challenges of science and education»)» (м. Берлін, 2023); VI Міжнародному молодіжному науковому юридичному форумі (м. Київ, 2023); VII Міжнародному молодіжному науковому юридичному форумі (м. Київ, 2024); «Правова парадигма відновлення України: проблеми та перспективи» (м. Київ, 2024); «Правова система України: європейський вектор розвитку в умовах воєнного стану» (м. Київ, 2025), VIII Міжнародному молодіжному науковому юридичному форумі (м. Київ, 2025), «Правова парадигма відновлення України: проблеми та перспективи» (м. Київ, 2026).

12. Публікації. За темою дисертації опубліковано 13 наукових праць. Серед них: 5 статей у фахових наукових виданнях України, віднесених до категорії «Б»; 8 публікацій – тез доповідей, що представлені у матеріалах всеукраїнських та міжнародних науково-практичних конференцій.

Список опублікованих праць за темою дисертації

Статті у наукових фахових виданнях України:

1. Макеєва О. М., Бойко О. В. Гене́за дослідження інституту нотаріату в системі захисту прав і свобод людини і громадянина. *Наукові праці Національного авіаційного університету. Серія: Юридичний вісник «Повітряне і космічне право»*. Київ: НАУ, 2023. № 1 (66). С. 32-39. DOI: <https://doi.org/10.18372/2307-9061.66.17414> .

Особистий внесок автора О. В. Бойка становить 50 %, особисто представлені висновки та пропозиції щодо формування концептуального бачення генези інституту нотаріату в контексті еволюції механізмів забезпечення прав і свобод людини і громадянина, узагальненні доктринальних підходів до розуміння ролі нотаріату як інституту публічної довіри, а також у підготовці аналітичних висновків щодо місця нотаріальної діяльності у системі превентивного правового захисту.

2. Бойко О. В. Правове регулювання і організація діяльності нотаріату. *Альманах права*. 2024. Вип. 15. С. 500-505. DOI: <https://doi.org/10.33663/2524-017X-2024-15-500-5053>

3. Бойко О. В. Правові принципи механізму забезпечення прав і свобод людини і громадянина. *Наукові праці Київського авіаційного інституту. Серія: Юридичний вісник «Повітряне і космічне право»*. Київ: КАІ, 2024. № 4 (73). С. 45-52. DOI: <https://doi.org/10.18372/2307-9061.73.19420>

4. Бойко О. В. Нотаріат у системі захисту та реалізації прав і свобод громадян. *Альманах права*. 2025. Вип. 16. С. 377-381. DOI: <https://doi.org/10.33663/2524-017X-2025-16-377-381>

5. Бойко О. В. Міжнародний досвід поєднання приватноправових та публічно-правових засад у сфері нотаріату. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука»*. Серія: «Юридичні науки». 2026. № 2 (96). С.17-22. DOI: <https://doi.org/10.25313/2520-2308-2026-2-11985>

Наукові праці, які додатково відображають результати дисертації:

6. Макеева О. М., Бойко О. В. Механізм забезпечення прав і свобод людини. *Свобода, безпека та незалежність: правовий вимір* : матеріали XIII Міжнародної науково-практичної конференції, 24 лютого 2023 р., м. Київ: НАУ, 2023. С. 79-81.

7. Бойко О. В. Історико-правові аспекти становлення інституту нотаріату. *Сучасні виклики науки та освіти («Current challenges of science and education»)*: матеріали міжнародної науково-практичної конференції, 18-20 вересня 2023 р. м. Берлін, Німеччина, 2023. С. 282-287.

8. Бойко О. В. Поняття інституту нотаріату у сучасній правовій доктрині. VI Міжнародний молодіжний науковий юридичний форум: матеріали форуму 18 травня 2023 р., м. Київ: НАУ, 2023. С. 47-49.

9. Бойко О. В. До питання про функції нотаріату. *Правова парадигма відновлення України: проблеми та перспективи*: матеріали XIV Міжнародної науково-практичної конференції 23 лютого 2024 р., м. Київ: НАУ, 2024. С. 50-52.

10. Бойко О. В. Правовий статус нотаріуса. VII Міжнародний молодіжний науковий юридичний форум: матеріали форуму 16-17 травня 2024 р., м. Київ: НАУ, 2024. С. 28-31.

11. Бойко О. В. Інститут нотаріату в умовах трансформації правової системи. *Правова система України: європейський вектор розвитку в умовах воєнного стану*: матеріали XV Міжнародної науково-практичної конференції 21 лютого 2025 р., м. Київ: ДУ КАІ, 2025. С. 40-42.

12. Бойко О. В. Застосування медіації у нотаріаті: теоретико-правові аспекти. VIII Міжнародний молодіжний науковий юридичний форум: матеріали форуму 15-16 травня 2025 р., м. Київ: ДУ КАІ, 2025. С. 22-24.

13. Бойко О. В. Застосування міжнародних стандартів у нотаріальній практиці як гарантія прав і свобод людини в умовах відновлення України. *Правова парадигма відновлення України: проблеми та перспективи*: матеріали XVI Міжнародної науково-практичної конференції 12 лютого 2026 р., м. Київ:

ДУ КАІ, 2026. С.90-94.

13. Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, що містять вісім підрозділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг дисертації становить 335 сторінок, у тому числі основного тексту – 259 сторінок. Робота містить 10 додатків. Список використаних джерел налічує 297 найменувань.

14. Характеристика особистості здобувача. Під час підготовки дисертаційної роботи Бойко О.В. зарекомендував себе як відповідальний та фаховий дослідник, здатен самостійно і на високому науково-методичному рівні вирішувати наукові та прикладні завдання. Він повною мірою володіє сучасною методологією наукового дослідження, має належний рівень теоретичної та практичної підготовки.

15. Оцінка мови та стилю дисертації. Текст дисертації викладено фаховою українською мовою, текстове подання матеріалу відповідає науково-дослідному стилю. Матеріали дослідження оформлені у відповідності до вимог Міністерства освіти і науки України.

16. Відповідність принципам академічної доброчесності. Дисертація не містить необґрунтованих запозичень та плагіату. У роботі дотримано правила посилання на джерела інформації у випадку використання доктринальних підходів, положень, тверджень, відомостей. Надано достовірну інформацію про результати досліджень, джерела використаної інформації.

17. Рецензенти рекомендують: відповідно до пп. 15, 16 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44, *пропонується такий склад разової ради:*

Голова спеціалізованої вченої ради:

Кунєв Юрій Дем'янович, доктор юридичних наук, професор, професор кафедри теорії держави і права, конституційного та адміністративного права КАІ;

Рецензент:

Гольдберг Наталя Олександрівна, кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри кримінального права та процесу КАІ;

Офіційні опоненти:

Кузьменко Оксана Володимирівна, доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри публічного та міжнародного права Київського національного економічного університету імені Вадима Гетьмана;

Крижевська Олена Олександрівна, доктор юридичних наук, доцент, доцент кафедри юстиції Київського національного університету імені Тараса Шевченка;

Білоус Тетяна Йосипівна, кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри цивільного права та процесу Державного податкового університету.

Усі члени разової спеціалізованої вченої ради не мають реальний чи потенційний конфлікт інтересів щодо здобувача Бойка Олега Володимировича (зокрема, є його близькою особою) та/або його наукового керівника.

У результаті попередньої експертизи дисертації Бойка Олега Володимировича і повноти публікації основних результатів дослідження

УХВАЛЕНО:

1. Затвердити висновок про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації Бойка Олега Володимировича на тему «Інститут нотаріату в механізмі забезпечення прав і свобод людини і громадянина».

2. Вважати, що за актуальністю, ступенем новизни, обґрунтованістю, науковою та практичною цінністю здобутих результатів дисертація Бойка Олега Володимировича відповідає спеціальності 081 «Право» та вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року. № 261 (зі змінами і доповненнями від 03 травня 2024 року № 507), вимогам пп. 6, 7, 8, 9 «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженому постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44.

3. Рекомендувати дисертаційну роботу «Інститут нотаріату в механізмі забезпечення прав і свобод людини і громадянина», подану Бойком Олегом Володимировичем на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право» до захисту у разовій спеціалізованій вченій раді.

4. Рекомендувати Вченій раді КАІ клопотати про призначення:

Головою спеціалізованої вченої ради:

Кунєва Юрія Дем'яновича, доктора юридичних наук, професора, професора кафедри теорії держави і права, конституційного та адміністративного права Факультету права та міжнародних відносин КАІ.

Рецензентом:

Гольдберг Наталію Олександрівну, кандидата юридичних наук, доцента, доцента кафедри кримінального права та процесу Факультету права та міжнародних відносин КАІ.

Офіційними опонентами:

Кузьменко Оксану Володимирівну, доктора юридичних наук, професора, завідувача кафедри публічного та міжнародного права Київського національного економічного університету імені Вадима Гетьмана;

Крижевську Олену Олександрівну, доктора юридичних наук, доцента, доцента кафедри юстиції Київського національного університету імені Тараса Шевченка;

Білоус Тетяну Йосипівну, кандидата юридичних наук, доцента, доцента кафедри цивільного права та процесу Державного податкового університету.

Результати голосування щодо рекомендації до захисту дисертації Бойка Олега Володимировича :

«за» – 13

«проти» – немає

«утримались» – немає

Головуючий на засіданні:

професор кафедри теорії держави і права, конституційного та адміністративного права КАІ, доктор юридичних наук, професор

Ростислав КАЛЮЖНИЙ

Секретар засідання:

професор кафедри теорії держави і права, конституційного та адміністративного права КАІ, кандидат історичних наук, доцент

Світлана ГОЛОВКО

ПОГОДЖЕНО:

проректор з наукових досліджень та трансферу технологій КАІ, доктор технічних наук, професор,

Сергій ГНАТЮК